

maar dat ook bij velen, waar een negatieve binding is aan moeder, deze negatieve binding religieus wordt uitgewerkt. Het eigenaardige is echter, dat de negatieve moederbinding dan wordt betrokken op Jezus Christus. Het schijnt, dat men onbewust in Christus, de barmhartige Hogepriester, de Lijdende en de Genadevolle, het moederlijk element beleeft."

Ref. meent dat prof. W. hier juist heeft gezien. De Protestantse mens krijgt, in tegenstelling met de R.K. mens, geen gelegenheid in zijn godsdienstig leven zijn gevoelens ten opzichte van de moeder-imago te projecteren. Daarvoor is het Protestantisme te „vaderlijk” ingesteld. Evenals de Joodse Godsdienst is het een „Vaderreligie”. Het is daarom geen wonder dat de genoemde gevoelens betrokken worden op de figuur van Christus, die door zijn vrouwelijke trekken daarvoor in aanmerking komt. De natuur is nu eenmaal sterker dan de leer. En dat is maar gelukkig ook!

R. VEDDER.

Dr W. J. de Haan. *Levensnood en levenskunst*.
Tweede druk, 255 bladzijden. Amsterdam, H.
J. Paris, 1949, Prijs geb. f 7.50.

Er is tegenwoordig geen gebrek aan populair-wetenschappelijke voorlichting op zielkundig en psychiatrisch gebied. Oudere en jongere zenuwartsen hebben zich opgemaakt om hun bijdrage in boekvorm te geven. Uiteraard is het ene geschrift meer geslaagd dan het andere en ze moeten alle beoordeeld worden naar de lezerskring, die de schrijver zich heeft voorgesteld.

Dit boek dat als ondertitel draagt: „de nerveuze en de harmonische mens”, is bedoeld voor allen, die met nerveuze patiënten in een of andere verhouding moeten omgaan (en hoe moeilijk kan dat zijn!), doch ook voor de nerveuzen zelf, als hulp bij de behandeling door huisarts of specialist. Die combinatie is niet altijd gemakkelijk, en het heeft b.v. geen zin voor de nerveuzen omstandig uiteen te zetten, hoe de arts soms een specialité met opzet *sine formula* kan voorschrijven!

Het boek is het tweede lid van een trilogie, waarvan de delen echter ieder afzonderlijk een afgesloten geheel vormen. De andere delen heten Psycho-analyse (welke naam bij herdruk in Ontleding en Opbouw van de Persoonlijkheid zal worden veranderd) en Moderne Zielkunde en het Evangelie.

Het voor ons liggende boek, dat wil leren hoe levensnood door levenskunst moet en kan overwonnen worden, bespreekt in een eerste afdeling de nerveuze en geestelijke stoornissen, en de psycho-neurosen, in een tweede deel de lichamelijke en de geestelijke behandeling en ten derde de levenskunst (psycho-hygiëne). Het is blijkbaar geschreven door een ervaren, bezadigd en wijs mens; de stof wordt evenwichtig behandeld met een zeker optimisme, dat echter niet uit oppervlakkigheid voortkomt en ondanks de aanvaarding van de gegevens der diepte-psychologie, gehandhaafd wordt, wellicht niet het minst door een gelovig vertrouwen in God en Zijn Genade in Christo. Op een zielkundig volkomen verantwoorde wijze wijst hij op factoren, die de geestelijke groei kunnen bevorderen, en de levenskunst, die hij predikt, is een Christelijke.

Het is altijd moeilijk te zeggen, wat een leek aan zulk een boek zal hebben, temeer, daar het soms lichtelijk een encyclopadisch karakter draagt, bij voorbeeld opsomt in welke levensmiddelen de onderscheiden vitamines voorkomen, enzovoort. Maar ik geloof, dat de werking een gunstige kan zijn, vooral voor hen, wier leven gedrukt wordt door het als-familie-lid-moeten omgaan met een persoon, die lichter of ernstiger nerveuze stoornis vertoont.